

Leiden University Institute for Religious Studies

Wetenschap *versus* Geloof: een discussie zonder einde

In zijn boek *Religion and science in context: A guide to the debates* onderzoekt prof.dr. Willem B. Drees discussies rond de raakvlakken van wetenschap en religie. Want druk gedebatteerd wordt er zeker. “De strijd beperkt zich niet alleen tot wetenschappers versus gelovigen, maar woedt ook binnen religies. Uiteindelijk stuiten de woordenwisselingen allemaal op één vraag: wat bedoelen we nu eigenlijk met religie?”

‘In het begin schiep God de hemel en de aarde’, luidt de eerste regel van het scheppingsverhaal in Genesis. Echt geloven in het zogenoemde creationisme gaat velen een stap te ver. De evolutietheorie van Darwin heeft inmiddels de overhand gekregen. Of toch niet? “De discussie over evolutie en schepping is een bekend voorbeeld van de wrijving tussen wetenschap en religie. Inhoudelijk is het debat tamelijk achterhaald, maar het feit dat de discussie er is, dat mensen zich druk maken, vind ik interessant.”

Interactie

De interesse in de interactie tussen theologie en natuurwetenschappen ontstond al in zijn studententijd. Willem Drees besloot niet in de voetsporen van zijn vader en grootvader te treden en verkoos de natuurkunde boven de politiek. Zo begon hij aan een studie theoretische natuurkunde in Utrecht. Na afronding bracht hij zijn kennis in praktijk door wis- en natuurkunde te doceren op diverse middelbare scholen. Toch voelde Drees de drang ‘nog iets anders te doen’. Het werd een

studie theologie, als hobby naast zijn taken als leraar. “Wat mij zo aantrok in de theologie is het feit dat het een brede studie is, een soort plein: je bent bezig met geschiedenis, talen en teksten, sociale wetenschappen, ethiek, filosofie en meer. Een mooie combinatie met het concrete van de wis- en natuurkunde.”

De studie theologie was zijn eerste stap in de Geesteswetenschappen en van enkel een hobby was al snel geen sprake meer. “Ik merkte een voorsprong te hebben in bepaalde filosofische discussies, die vaak iets te maken hadden met hoe religieuze overtuigingen zich verhouden tot onze kennis. Een nieuwe interesse was geboren.” De Groningse professor Hubertus Hubbeling speelde een rol als inspirerend leermeester en stimuleerde de jonge Drees het raakvlak van wetenschap en religie op te zoeken. Godsdienstfilosofie werd zijn hoofdvak en de vele vragen over kennis versus geloof houden hem tot op de dag van vandaag bezig.

Dat deze vragen tot vele discussies leiden is inmiddels duidelijk, maar wat nog ontbrak was een analyse van de debatten in hun specifieke context. “Mensen blijken veel langs elkaar heen te praten. Voor mij was het belangrijk de discussies te verhelderen: wie zijn de betrokkenen, waar maken zij zich druk om en wat bedoelen ze nu eigenlijk met religie?” NWO gaf Drees de kans om in het programma ‘The Future of the Religious Past’ zijn onderzoek uit te voeren.

Willem Drees

Willem Drees (1954) studeerde Theoretische Natuurkunde aan de Universiteit van Utrecht en Theologie aan de Universiteit van Amsterdam en Rijksuniversiteit Groningen. Hij is hoogleraar Godsdienstwijsbegeerte en ethiek en vice-decaan en portefeuillehouder onderwijs van de Faculteit der Geesteswetenschappen, Universiteit Leiden. Van 2002 tot 2008 was Drees voorzitter van The European Society for the Study of Science and Theology en sinds 2009 is hij hoofdredacteur van *Zygon. Journal of Religion and Science*.

Drie richtingen

In het eerste deel van het boek *Religion and science in context: A guide to the debates* bekijkt de godsdienstfilosoof de discussies 'met een beetje distantie'. Vanuit een buitenstaandersperspectief beschouwt hij het debat over religie versus wetenschap en onderscheidt daarin drie richtingen: "Het kan gaan om apologetiek. Mensen willen hun geloof positief neerzetten, reclame maken als het ware, en doen bijvoorbeeld een beroep op de wetenschap om hun positie te versterken. Kijk maar naar Johannes Paulus II, die in zijn tijd als paus wetenschappelijke conferenties liet organiseren en het principe van evolutie aanvaardde."

Ook het ongemak rond een geheel wetenschappelijk of reductionistisch wereldbeeld doet discussies opblaaien. Niet alleen gelovigen kunnen moeilijk aanvaarden dat we alléén uit genen en moleculen bestaan; sommigen strijden dan voor een holistische opvatting van de realiteit. Een derde lijn in het debat tussen wetenschap en religie, een lijn die volgens Drees tot nu toe erg onderschat is, zijn de interne discussies binnen religies. "Hierbij gaat het om een competitiestrijd tussen verschillende partijen binnen één geloof. Een voorbeeld uit de praktijk is de rel rond EO-coryfee Andries Knevel, die er in een televisieprogramma openlijk voor uitkwam het creationisme niet langer te omarmen. De conservatieve achterban was hier niet over te spreken en een stroom boze telefoontjes was het gevolg. De kloof tussen de meer radicale en de meer gematigde protestanten was wederom gegroeid. Zoiets heeft, vermoed ik, ook te maken met maatschappelijke veranderingen. De EO werd opgericht als tegenhanger van de NCRV; 'bijbelgetrouwheid' was een bruikbaar polemisch strijdpunt. Nu (voorjaar 2010-red.)

is de Christenunie een regeringspartij; om serieus te worden genomen, is het voor Knevel en anderen zinvoller om bruggen te bouwen."

Verenigde Staten

Opvallend is dat de meest levendige debatten in de VS worden gevoerd, waar wetenschap en godsdienst doorgaans minder snel hand in hand gaan dan in Europa. "Dat heeft te maken met de sterke religieuze identiteit van de Amerikanen. Wij zullen sneller zeggen: 'Ik ben Nederlander', in tegenstelling tot een Amerikaan, die zijn of haar geloof vooropstelt." Ook speelt de wijze van financieren van scholen een rol in het opblaaien van discussies. "In de VS worden alleen de openbare scholen door de staat gefinancierd. Ouders die hun kinderen in de eigen religieuze kring willen opvoeden worden hierdoor benadeeld, in tegenstelling tot de situatie hier in Nederland. Om toch grip op de zaak te krijgen proberen zij veel invloed uit te oefenen op het openbaar onderwijs. Bijvoorbeeld in de discussie over het aanvaarden van de evolutieleer."

Bijzaak

De verwarring in de discussies waar Drees over spreekt wordt veroorzaakt door verschillende opvattingen over het begrip religie. "Voor sommige mensen gaat het over bepaalde geloofsovertuigingen, terwijl anderen zich meer richten op het morele aspect, of het horen tot een traditie of gemeenschap centraal stellen. Wat voor de een heel belangrijk is kan voor de ander bijzaak zijn." Om hier helderheid in te scheppen wijdde hij het sleutelhoofdstuk van zijn boek aan de vragen rond het begrip religie, gezien in het licht van de discussies tussen geloof en wetenschap.

Als godsdienstfilosoof is het voor Drees bijna ondoenlijk om zichzelf en zijn opvattingen constant buiten de discussies te houden. Zijn eigen visie laat hij daarom in het laatste deel van *Religion and Science in Context* doorschemeren. "Ik benadruk zelf het succes van de wetenschap, maar toch blijven er grensvragen. Waarom is de wereld toch zoals die is? Dan komt de religie om de hoek kijken."

Willem Drees hoopt met zijn project vooral liefhebbers en 'de verbaasde krantenlezer' aan te spreken. Het drama rond de evolutieleer en de rel binnen de Evangelische Omroep worden door het project een stuk inzichtelijker: "Door een verhelderend beeld te geven van de debatten en het begrip religie wil ik de dagelijkse praktijk begrijpelijk maken. Want de discussies over wetenschap versus geloof zijn nooit afgelopen."

Willem Drees met paus Johannes Paulus II in Vaticaanstad bij een conferentie in 1991, georganiseerd door de *Specola Vaticana* (de sterrenwacht van het Vaticaan) en het *Center for Theology and the Natural Sciences*, Berkeley.